

TRI RUKOPISNA KODEKSA IZ DUBROVAČKE PROŠLOSTI

MIJO BRLEK

Pregledavanjem kataloga rukopisâ i izvještajâ, što su ih podnijeli znanstveni radnici kao na pr. I. Kukuljević, F. Rački, F. Šišić i drugi,¹ dolazi se do zaključka, da se po evropskim knjižnicama nalazi nemali broj rukopisa, kojima su autori, prepisivači ili vlasnici bili naši ljudi. Neki su pisani izvan domovine, neki su nasljedstvom ili stjecajem prilika svršili u inozemstvu. Kao što svestrano i objektivno poznavanje hrvatske prošlosti traži konzultiranje i kritično izdavanje dokumenata čuvanih u carigradskim, praškim, bečkim, mletačkim, rimskim, pariškim i t. d. arhivima, tako je ne manje važno za hrvatsku kulturnu i književnu prošlost objelodanjanje rukopisne baštine sačuvane u tuđini; nažalost, na tom području udareni su temelji tek početnim istraživanjima.

Pri proučavanju u različnim knjižnicama i arhivima naišao sam na pokoji zanimljivi kodeks, pa smatram dužnošću dati mali pridonos poznavanju tog blaga, prvenstveno rukopisa, koji su pisani u Dubrovniku, ili su ih pisali Dubrovčani, ili se odnose na Dubrovnik.

1) DUJAM P. TROGIRANIN, MISCELLANEA FRANCISCANA (g. 1384—1385)

Bodlejeva knjižnica u Oxfordu u Engleskoj čuva kodeks Mss. Can. Miscell. 525,² pisan god. 1384.—1385. u dubrovačkom samostanu Male braće od fra Dujma P. Trogirana.³ Počeo ga pisati 1. rujna 1384., do

¹ Kukuljević I., Izvjestje o putovanju kroz Dalmaciju u Napulj i u Rim s osobitim obzirom na slavensku književnost, umjetnost i starine, u »Arkivu za povjestnicu jugoslavensku«, knj. IV., Zagreb 1857, 305—392; Rački F., Rukopisi tičući se južno-slovenske povijesti u arhivih srednje Italije, u »Radu«, 18 (1872) 205—258 i t. d.

² Catalogi Codicum Manuscriptorum Bibliothecae Bodleianae, pars tertia, codices graecos et latinos canonicianos complectens, Confecit O. Coxe A. M., Oxonii 1854, coll. 837 a. n.º 525.

³ »... per fratrem Dompnium (!) Petrum de Tragurio ordinis Minorum (1.267 a); »... per fratrem Duymum de Tragurio ibidem (t. j. u Dubrovniku) scriptum MCCCLXXXV XVIII iunii« (227 a); »Scriptum per fr. Duymum de Tragurio in vigilia b. Johannis Baptistae MCCCLXXXV« (236 a).

lista 201a došao je 11. siječnja 1385.; 18. lipnja završio je list 227a, a 23. lipnja list 236a.⁴ Rukopis sadržava zbirku dokumenata, koji se odnose na prošlost franjevačkog Reda, tako na pr. *Speculum perfectionis*, *Liber quorundam notabilium gestorum beati Francisci et sociorum*, *Sacrum commercium*, *Vitam b. Aegidii*, *Actus*, prijepis različitih bula, koje se odnose na povlastice Reda, dušobrižnički život, popis svete braće, statistiku Reda i t. d.

Veličina rukopisa mm 134 × 97, ll. 282, između l. 48—49 umešnut polulist, 24 retka po strani, uvezano u kožu, folijacija označena olovkom, sitno pisano na pergameni jednom rukom; od druge ruke potječu bilješke, dodaci i primjedbe (l. 200b, 251). Prema sadržaju listovi bi morali biti poredani ovim redom: 1—217, 242—266, 217—241, 267—280. Pometnja u rasporedu nije nastala pri uvezivanju, već je posljedica pisanja prepisivača.

1a: »Incipit Speculum perfectionis fratrum Minorum. . . inceptum Ragusii MCCC84, primo septembris«.

48b: »Incipit liber quorundam notabilium gestorum b. Francisci et sociorum sive discipulorum. . .«.

81a: »Qualiter b. m. papa Alexander quartus gloriosa stigmata beati Francisci approbans sententiam punitionis protulit contrarium asserentibus. . . Et hoc ad litteram tractum est de littera ipsius domini papae eius bulla in filis sericis roborata per fratrem Minorem Albanensem de Duracio, sacrae theologiae magistrum et tunc fratrum Minorum in provincia Sclavoniae ministrum, (in) sacristia Jadrae conventus eorumdem fratrum«.

83a: »Qualiter b. m. Alexander papa quartus sacrum montem Alvernae commendans approbat beata b. Francisci stigmata expresse. . . . Et hoc ad litteram tractum est de littera ipsius domini papae bulla eius cum canapo roborata, per fratrem Minorem Albanen. de Duracio, tunc existentem bachalarium S. Laurentii eiusdem Neapolis«.

201a: »Huius (Martini de Riparolio, Min. Glis) autem tempore anno primo, ministrante in provincia Sclavoniae fratre Minore de Duracio, sacrae theologiae ministro anno octavo, perfectum est istud opus usque huc die XI ianuarii MCCC85«.

227a: »Et hoc ad litteram tractum est de originali privilegio ipsius domini papae cum bulla in filis sericis rubeis et jallidis roborata per fratrem Minorem de Duracio sacrae theologiae magistrum et tunc fratrum Minorum in provincia Sclavoniae ministrum, de sacristia conventus eiusdem fratrum Minorum eiusdem Duracii, Ragusium portatum per fratrem Duymum de Tragurio, ibidem scriptum LCCCLXXXV (!) XVIII iunii«.

⁴ »... inceptum Ragusii MCCC84, primo sept.« (1a); »... perfectum est istud opus usque huc die XI ianuarii MCCC85« (201 a); »... ibidem scriptum MCCCCLXXXV XVIII iunii« (227 a); »Scriptum... in vigilia beati Johannis Baptistae MCCCCLXXXV« (236 a).

Početni inicijal Grazianijevog graduala (I svezak)

267a: »Explicit quarta pars devota scriptorum super regula fratrum Minorum et per consequens liber notabilium gestorum b. Francisci et eius sociorum per fratrem Dompnum(!) Petrum de Tragurio ordinis Minorum«.

»Sicut ex subscriptis patet hoc privilegium primo inchoatum est per b. m. dominum Alexandrum papam quartum, ad litteram confirmatum secundo per Clementem quintum, similiter per Johannem vigesimum secundum, Clementem sextum et Bonifacium octavum, deinde in sententia confirmatum est per Urbanum quintum, per Gregorium undecimum et per Urbanum sextum, sicut patet in ipsorum bullis in vicaria Bosnae habitis per prefatum fratrem Minorem, tunc ministrum . . .«.

236a: »Explicit perutilis tractatus quartae portionis editus a peritissimo doctore utriusque iuris, cuius anima requiescat in pace. Scriptum per fratrem Duymum de Tragurio in vigilia b. Johannis Baptistae MCCCLXXXV«.

Dujam Trogiranin najviše spominje malobraćanina Albanca iz Drača, jednom bakalaurea sv. Nikole u Napulju (84a) i od g. 1377. (201a) provincijala provincije Sclavoniae, koja je g. 1385. imala 4 kustodije, 30 samostana (»loca«), dok je pod njezinom jurisdikcijom bilo 6 samostana sv. Klare i četiri kongregacije pokorničkog Trećeg reda (240b): Vikarija Bosne 7 kustodija, 35 (naknadno promijenjeno u 37), samostana (»Loca«).

Kodeks je g. 1903. detaljno opisao A. G. Little,⁵ jedan dio i to ll. 192v—201r, i to od ll. 194v—201r pod naslovom: *Catalogus Ragusinus Generalium Ministrorum*, izdao je Hugolin Lippens,⁶ koji smatra, da Trogiranin nije bio tek prepisivač, nego i redaktor te recenzije kataloga.⁷

Lemmens je izdao listove, koji se odnose na svetu braću,⁸ a osim toga na više mjesta navodi kodeks,⁹ kao što ga navodi izdanje Bartola Pisanskog, *De conformitate vitae b. Francisci ad vitam D. Iesu*, tiskano g. 1906. u Quaracchi,¹⁰ pa izdanje *Speculum perfectionis*, što ga je priredio P. Sabatier.¹¹

⁵ Little A. G., *Description du Manuscrit Canonici Miscell. 525 de la Bibliothèque Bodléienne*, Paris 1903, u *Opuscles de critique historique*, fasc. V (1-er janvier 1903) 251—297.

⁶ Lippens Hugolinus, *Une nouvelle recension du Catalogus generalium Ministrorum Ordinis Fratrum Minorum*, u *Archivum Franciscanum Historicum* 15 (1922) 333—348.

⁷ Nav. d'elo, 335.

⁸ Lemmens Leonardus, *Catalogus sanctorum fratrum Minorum*, Romae 1903, 42—47.

⁹ Nav. djelo str. 11, 14, 17, 19s, 23s, 26, 29s, 34, 37s.

¹⁰ *De conformitate vitae b. Francisci ad vitam D. Iesu*, auctore fr. Bartholomaeo de Pisa, 302, bilj. 5 et passim.

¹¹ *Le Speculum perfectionis ou Mémoires de Frère Léon sur la seconde partie de la vie de S. François d'Assise*, t. I, texte Latin préparé par Paul Sabatier, Manchester 1928, XIII, 24a, 34; t. II *Etude critique* par P. Sabatier. Publié avec une introduction par A. G. Little, Manchester 1931, XXXI.

Naslovna strana drugog sveska Grazianijevog graduala

Pažnja, koja se posvećuje ovom kodeksu u inozemstvu, upozoruje na važnost rukopisa, koji, kod nas sasvim nepoznat, zaslužuje, da jednom bude predmetom posebne studije.

2) GRADUALE DUBROVAČKOG NADBISKUPA GRAZIANI
(g. 1510—1518)

Među 387 rukopisa gradske knjižnice Taroni u Bagnacavallo (prov. Ravenna) Graduale nadbiskupa Grazianija jest jedan od najljepših i za nas najvredniji, jer je povezan s prošlošću Dubrovnika.

Dubrovački biskup Graziani Rajnald¹² rodio se u mjestancu Cotignola kod grada Bagnacavallo, 35 km daleko od Ravene, studirao je u Parizu, predavao u Bolonji i Mlecima, bio legatom Julija II. u Španjolskoj, god. 1506. izabran za generala Reda Male braće, a god. 1510. za dubrovačkog nadbiskupa. Umro je u rodnom kraju god. 1526., kako dokazuje Milan Rešetar na temelju isprava dubrovačkog Državnog arhiva.¹³

L. Wadding posebno naglašuje Grazianijevu brigu za samostan u Bagnacavallo: »Multa contulit coenobio Bagnacavallensi beneficia, quorum superest memoria praesertim in pulcherrimis libris choralibus, magni valoris«. ¹⁴ Da su te »prelijepa koralne knjige«, kako ih nazivlje Wadding, ona četiri sveska Graduala, što ih ukratko opisuje G. Mazzatinti u šestom svesku inventara rukopisa talij. knjižnica, ¹⁵ izlazi iz natpisa u tri sveska Graduala, na dnu l. 1r.: »Rajnald Graziani, iz Cotignole, general Male braće, zatim dubr. nadbiskup, darova 1518.« Ti Graduali, g. 1518. poklonjeni crkvi sv. Franje u Bagnacavallo, dospjeli su u toku vremena u gradsku knjižnicu Taroni, kojoj i danas pripadaju.¹⁶

Ta četiri sveska Graduala, in folio, pisana su između g. 1510., kad je Graziani postao dubrovačkim nadbiskupom (u tri sveska je prikazan Graziani u nadbiskupskom ruhu i s nadbiskupskim grbom), i god. 1518., kada je Graduale darovan, na pergameni, goticom, bogato sitnoslikana. U inicijalima odskače zlatna podloga. Najbrizljivije i najumjetničkije izrađeni su listovi 1r. prvih triju svezaka, dok je u četvrtom 1r. propao. Katalog izložbe 748 izabranih sitnoslikanih kodeksa, koji se čuvaju po

¹² Bibliografija o Grazianiju: Wadding L., *Annales Minorum*, vol. 15, Ad Claras Aquas 1933, 360s, te vol. 16, 326; Rešetar M., *Contributo alla biografia del P. Rainaldo Graziani, ex-generale dell'Ordine e Arcivescovo di Ragusa*, u *Archivum Franciscanum Historicum* 24 (1931) 127—131; Crijević Serafin, *Sacra metropolis Ragusina*, br. 45, (Rukopis Male braće br. 213—217, str. 2063—2179).

¹³ Rešetar u malo prije spomenutoj studiji navodi ove isprave iz dubr. Državnog arhiva: *Diversa Canc.* vol. 119, f. 12s (od 29. XII, 1530.); *Cons. Rog.* od 20. VIII, 1521. i 31. I, 1527.; *Acta S. Mariae saec. XVI*, fasc. 3 (sign. F. I. A.), fasc. 7, num. 327, 388 (od 1. VII, 1521.), n. 416 (od 28. VI, 1523.).

¹⁴ Wadding, nav. djelo, vol. 16, 326.

¹⁵ Mazzatinti G., *Inventari dei Manoscritti delle Biblioteche d'Italia*, vol. 6, Forli 1896, 49.

¹⁶ Dobrotom knjižničarke dr. Tiziane Manzini i s dopuštenjem načelnika pregledao sam 3 sv. koralna, koji su se nalazili na institutu za patologiju knjige na restauriranju i prevezivanju, dok je četvrti bio izložen na izložbi talij. minijature.

Naslovna strana trećeg sveska Grazianijevog graduala

različnim državnim i privatnim knjižnicama Italije,¹⁷ i Mario Salmi¹⁸ vide u koralima umjetnički stil bolonjskog sitnoslikara Francesca del Cavalletto iz kraja XV. i početak XVI. stoljeća.

Svezak I. (Od prve nedjelje Adventa do četvrte korizmene), mm 540 × 370, ll. 194, počinje uzlazom prve nedjelje Adventa: »Ad te levavi animam meam«, posljednji listovi nedostaju. Na 1r. tekst je sa sve četiri strane uokviren lijepim sitnoslikanim ukrasima, među kojima prevladavaju biljni motivi. Gornji dio uključuje grb reda Male braće, desni grad Dubrovnik u malom ovalu s natpisom »Ragusa«. Grad je gledan sa strane gradske luke, otprilike onakav, kakav se vidi u ruci na kipovima sv. Vlaha. Donji ukras obuhvaća nadbiskupski grb, ispod kojega stoji: »Rainaldus Gratianus / generalis / minorum / — inde archiepiscopus ragusinus dedit/«, između je godina »MDXVIII«.

Estetski razrađeno početno slovo A idejno povezuje dva po sebi različna prizora. U gornjem kleči kralj David pred Svevišnjim,¹⁹ a u pozadini se prostire šumovit i brdovit krajolik; u donjem, na pragu jedne zgrade, vjerojatno crkve, kleči pred križem nadbiskup Graziani u pontifikalnom ruhu s mitrom na glavi i pastoralom u ruci, dok se u daljini gubi morski zaljev s otocima (Sl. 1.).

U koralu nalaze se brojni umjetnički izrađeni inicijali.

Svezak II. (Od četvrte korizmene nedjelje do Uskrsa), mm 535 × 385, ll. 135, od 133—135 pisano kasnije drugom rukom. Počinje uzlazom četvrte korizmene nedjelje: »Laetare Jerusalem«, svršava »In festo S. Ioseph, sponsi B. M. V.«.

Neobično ukusno uokvirena stranica početnog lista 1r. sadržava naslov: »Dominica IIII in XL-a. Introitus«, inicijal L, i početak introita s kvadratnim koralnim notama (Sl. 2.).

U lijevom i desnom donjem uglu, kao sastavni dio ukrasa, smješten je po jedan grb porodice Graziani s motom »Gratia« na štitu. Između grbova, po sredini, u ovačem ovalu odskače ozbiljan lik nadbiskupa u svečanom crkvenom ruhu s križem u ruci; čovjek bi rekao, da je naslikan u času, kad govori s propovjedaonice. Na prednjem dijelu stoji zabilježeno: »Rainaldus Gratianus de / Cotignola / generalis / Minorum / Inde archiepiscopus / ragusinus / dedit / MDXVIII« (Sl. 4.).

Svezak III. (Od Uskrsa do XXIV. nedjelje po Duhovima), mm 535 × 385, ll. 189, nedostaje list 139. Počinje: »Resurrexi et adhuc tecum sum«. U početnom slovu R prikazano je uskrsnuće Kristovo s tri prepadnuta rimska vojnika na podnožju groba i zanimljivim krajolikom u pozadini. (Sl. 3.). U gornjem dijelu rubnog ukrasa usli-

¹⁷ Mostra storica nazionale della miniatura, Catalogo, Firenze 1953, 378, n. 598.

¹⁸ Salmi Mario, u Tesori delle Biblioteche d'Italia, Milano 1932, 370.

¹⁹ Mazzatinti u nav. djelu, str. 49, veli, da je u gornjem dijelu slova A prikazan Isus u vrtu getzemanskom, a očito je to kralj David, jer mu i kruna i harfa leže postrance.

Natpis u ukrasu drugog sveska Grazianijevog graduala

kan je franjevački grb, desno nadbiskupski grb, dolje nadbiskup Graziani s križem u ruci. Dolje piše: »Rainaldus Gratianus de Cotignola generalis / Minorum / Inde archiepiscopus / ragusinus / dedit 1518« (Sl. 5.).

Svezak IV. (De communi), mm 495 × 335, ll. 227. Naslovni list nestao; mjesto njega umetnut je indeks, pisan kasnije na papiru običnim kursivnim pismom; na svršetku nedostaje nekoliko listova. Ističu se inicijali S (l. 5v), N (27r), D (35v), C (49v), G (53r), Ch (64r), P (108r) i t. d.

U tri sveska Graduala lik je dubrovačkog nadbiskupa s natpisom, u kojem se ističe: »zatim dubrovački nadbiskup«, u prvom svesku nacrtno je grad Dubrovnik. Kao rezultat tih konstatacija nameće se pitanje: tko je sitnoslikao i gdje su sitnoslikani korali? Zbog tehničkih razloga nisu se dali detaljno proučiti korali, ali iz svega izlazi, da je umjetnik poznavao i nadbiskupa Graziana i Dubrovnik. Da li je on Dubrovčanin, da li je Gradual rađen u Dubrovniku ili na Daksi, gdje dvadesetak godina kasnije sitnoslika fr. Bernardin Gučetić — to je problem, što se postavlja.

U svakom slučaju, bio ili ne bio pisan u Dubrovniku, Graduale je interesantan s muzičko-liturgijskog i umjetničkog gledišta.

3) BUDISALJIĆ GRGUR BOŽIN OP († oko 1550),
SILVA NATURAE

U bolonjskoj sveučilišnoj knjižnici nalazi se među latinskim kodeksima i kodeks br. 236, što ga L. Frati u popisu označuje kao: »Budislavii Natalii Bosnii Sylva, sive observationes in historiam naturalem et rem pharmaceuticam«²⁰ Iz natpisa na hrptu, uvoda i ll. 51r, 182r. izlazi, da je autor rukopisa dubrovački dominikanac »magister Gregorius Ragusinus«,²¹ koji je iz filozofskih djela Alberta Velikog u tri knjige sazeo i abecednim redom poredao ono, što je Albert Veliki napisao o rudama, biljkama i životinjama s praktičnim primjenama u farmaceutici i medicini.

Prva knjiga radi *De virtutibus mineralium*, druga *De virtutibus plantarum et medicinis*, treća *De virtutibus et medicinis sumptis ex partibus animalium*. Svako slovo abecede predstavlja poseban traktat. Traktati prve knjige dijele se u poglavlja: a) *De lapidibus*, b) *De metallis*, c) *De mediis*; druge knjige u poglavlja: a) *De arboribus* i b) *De virtutibus herbarum*; treće: a) *De quadrupedibus*, b) *De avibus*, c) *De piscibus*, d) *De serpentibus*, e) *De vermibus*.

Pri kraju uvoda tumači, zašto je zbirci dao naslov *Silva naturae*.

Kodeks je autograf Budisaljića,²² pisan u sredini XVI. stoljeća, na papiru, vel. mm 225 × 165 (listovi kasnije umetnuti manjega su formata), listova (2) + 277 + 7 + (6) = 292, od toga 66 potpuno praznih.

Na hrptu gore: »757«, po sredini: »Nat. Budislavii Observat. (in hist. naturalem«), pri dnu: »Il No 364 (Bufalo (del) Decisio (nes Rom. Rd. (e) in Magazena«.

List (1r) »Appendix Mss. 757«, (2r) pjesma od 6 stihova: »Thoma Budislava renovat, qui nomina genti...«, zatim »R. Biblioteca dell'Università di Bologna, Manoscritti No 363«.

List 1r.: »Prefatio in opus sequens Silva naturae vocitatum« (drugom rukom dodano:) »per Natalem clarae Budislavorum gentis compilatum«.

2r.: »Incipit liber primus silvae naturae de virtutibus mineralium, scilicet lapidum, metallorum et mediorum«.

51r.: »Incipit secundus liber de virtutibus plantarum et medicinis, extractus ex libris D. Alberti Magni, ordinatus per alphabetum, per me magistrum Gregorium Ragusinum, et in tractatus et per capitula sectus«.

182r.: »Incipit tertius libellus de virtutibus et medicinis sumptis ex partibus animalium. Extractus ex libris philosophiae ingentis philosophi

²⁰ Frati L., *Indice dei Codici Latini conservati nella R. Biblioteca universitaria di Bologna*, Firenze 1908, 199, br. 236.

²¹ Ispor. Brlek M., *Rukopisi knjižnice Male braće u Dubrovniku*, I, Zagreb 1952, 159s, br. 169. U jednom i drugom slučaju radi se o autografu, jer je pismo isto.

²² Fisković C., *Dubrovački sčnoslikari, Prilozi povijesti umjetnosti u Dubrovniku*, Izdanje Konzervatorskog zavoda za Dalmaciju, Split 1950.

D. Alberti Magni, ordinatus per alphabetum, per me magistrum Gregorium Ragusinum, et in tractatus et per capitula distinctus.

Neposredno po listu 277. na 7 listova: »Index rerum omnium de quibus in hac sylva naturae agitur« (trećom rukom).

Postrance je na pojedinim mjestima dodavano, popunjavano, uz različne rude, biljke naznačeno, za koje bolesti služe, uz životinje, koji su dijelovi ljekoviti i t. d.

Uz neke biljke pribilježen je rukom drukčijom od teksta i indeksa hrvatski naziv biljke: agnus castus = conopglica (51r), alcea = slies biely (53v), agrimonia = turiciza mala aliti cicak drobný (53v), alium = cernovy (?) luk (54v), anhetum = kopar (54v), apium = ac (55v), arthemisia = zioba (55v), aristolochia = vucia iabuka (56r), atriplex = loboda (56v), bedegar, bedaguar = biely tarn (59v), basilicus = bosilak (60v), betonica = sarpaz (61r), calamentum = metua (67v), caulis = kupus (69v), centaures = kitiza . . . . . (?) zargliena (70r), cepa = zarglieny luk (70v), cicorea = sucieniza (72r), solatrium = pasuiza (159v), testiculus vulpis = volovod (164r), ulmus = bries (169r), virga pastoris = garza (170v), ungulla caballina = podbio (171v), urtica = coprieua (172r).

Kako je kodeks dospio u Bolonju? Iz pjesme u čast bosanskog porijekla porodice Budislavića (2r), dodatka uz početak uvoda (1r), jedno i drugo pisano različnom, kasnijom rukom i drukčijim crnilom, nameće se sam po sebi zaključak, da je rukopis dospio u ruke Grđurova

Natpis u ukrasu naslovne strane trećeg sveska Grazianijeva graduala

nećaka Tome Budislavića, poznatog liječnika i kasnijeg trebinjskog biskupa. To potvrđuje i činjenica, što je Toma učio medicinu u Bolonji,²³ pa je vjerojatno ponio kodeks sa sobom na sveučilište, gdje je prešao u vlasništvo U. Aldrovandi i konačno svršio u sveučilišnoj knjižnici.

Kodeks je skromni prilog povijesti dubrovačke farmaceutike, što se služila ne samo djelima Engleza Bartolomeja de Glanvilla, *De proprietatibus rerum*, Rogera Bacona, nego i djelima Alberta Velikog, jednog od najpoznatijih dominikanskih istraživača prirodnih nauka u XIII. stoljeću.

²³ Kombol M., *Povijest hrv. književnosti do narodnog preporoda*, Zagreb 1945, 414; Ispor. VI. Bazala, Stric Grgur i nećak Toma Budislavić-Budisaljčić, u »Republika« 1954, br. 3/4.

Résumé

TROIS CODES MANUSCRITS DU PASSE DE DUBROVNIK

Les grandes bibliothèques de l'Europe, surtout celles des grandes villes (Constantinople, Prague, Vienne, Venise, Rome, Paris, Oxford, etc.) possèdent une quantité de manuscrits dont soit les auteurs soit les copistes soit enfin les propriétaires étaient les gens de chez nous. Certains ont été écrits à l'étranger, certains autres y sont parvenus par l'héritage ou en d'autres circonstances.

Au cours de ses recherches dans les bibliothèques ou archives étrangères, l'auteur a trouvé, à côté d'autres choses, trois beaux et intéressants codex qu'il décrit ici étant tous les trois, chacun à sa façon particulière, liés à Dubrovnik.

Le premier en est *Miscellanea franciscana*, écrite par Dujam P. Trogiranin en 1384—1385, dans le couvent des Frères Mineurs à Dubrovnik, et conservée aujourd'hui à Oxford, à la Bibliothèque Bodleyana sous la signature MSS. can. Miscell. 525. Le manuscrit contient un recueil de documents se rapportant à l'histoire de l'ordre franciscain. Il est très apprécié à l'étranger.

Le deuxième manuscrit est *Le Graduel de l'archevêque de Dubrovnik Graziani* en 4 volumes, écrits de 1510 à 1518. Se distinguant par la beauté de caractères et l'éclat de miniatures, ce manuscrit a fait partie de l'Exposition italienne des miniatures (*Mostra storica nazionale della miniatura. Catalogo, Firenze 1953, 378 n. 598.*) Il est conservé aujourd'hui à la Bibliothèque Municipale Taroni de Bagnacavallo, province de Ravenne en Italie.

Le troisième a pour titre *Silva naturae*. Il fut écrit par le Dominicain de Dubrovnik Grđur Budisalić Božin («Magister Gregorius Ragusinus») au milieu du XVIe siècle. Ce manuscrit est très important pour l'histoire de la pharmacie de Dubrovnik. Dans trois volumes, l'auteur a condensé, par l'ordre alphabétique, tout ce qu'Albert le Grand a écrit, dans ses oeuvres, sur les minéraux, plantes et animaux et leur application pratique dans la médecine et la pharmacie. Certaines plantes, ce qui est très important, sont désignées par leurs noms croates. Le manuscrit est conservé parmi les codex latins de la Bibliothèque Universitaire de Bologne, sous la signature No. 236.